

The effects of architecture and design of the city's public space on citizens' sense of security: A Case study of Bam women's park

Maryam Saberi ¹ , Rasool Heydari Sureshjani ² , Mohsen Seidali ³

1. Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, Kashan University, Kashan, Iran

Email: msaberi@gmail.com

2. Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, Kashan University, Kashan, Iran

Email: rasol_heidary@kashanu.ac.ir

3. (Corresponding Author) Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, Kashan University, Kashan, Iran

Email: seidali@kashanu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

1 December 2025

Received in revised form:

12 February 2026

Accepted:

9 March 2026

Available online:

10 April 2026

Keywords:

Women's Park,
Bam City,
Social Security,
Welfare Facilities,
Physical Space,
Urban Design and
Architecture.

ABSTRACT

Security in any place depends on various conditions. In this study, its types are stated, and considering the importance of security for humans, the necessity of its investigation is determined. This study has examined the dimensions of women's security in urban parks with a new perspective and method. This research has applied and used review-documentary (library) methods to collect information and descriptive and analytical methods for analysis. Field data was collected among women in the park by distributing questionnaires. According to the Cochran method, the statistical population was 228,241 women in Bam city, and the sample size was 384. Based on the results, the level of impact, features, and architectures used in the women's park to create tranquility (design of the physical space of the park, internal condition and green space, welfare facilities, social and public facilities, access to the park) and their relationship with women's security has been investigated with regard to multiple regression. To show the relationship between the independent and dependent variables, the absolute value of the beta coefficient was used, and the larger the number obtained, the stronger the relationship between the two variables. Also, based on statistical information to determine the relationship between various parameters on the security of women in the Bam city park, the multiple correlation coefficient, the coefficient of determination, the adjusted coefficient of determination, and the standard error of estimation were obtained as 0.712, 0.507, 0.401, and 0.892, respectively. Standardized beta coefficients (regardless of their sign) are used to compare the effects of variables. Considering that the significance level is below 0.05, all variables have a significant relationship with women's security. Considering the beta column coefficients, the park's physical space design, with a value of 0.359, and welfare facilities, with 0.281, have the most significant impact on security.

Cite this article: Saberi, M., Heydari Sureshjani, R., & Seidali, M. (2026). The effects of architecture and design of the city's public space on citizens' sense of security: A Case study of Bam women's park. *Human Geography Research Quarterly*, 58 (1), 109-123.

<http://doi.org/10.22059/jhgr.2025.381493.1008732>

Extended Abstract

Introduction

Security is the first, most obvious, and essential basic need of humans and human societies. Security has various dimensions, including psychological, physical, economic-living, social-legal, political, cultural, etc. Among the urban places that are widely used by urban dwellers due to today's apartment life in cities are urban parks. People, especially women, use these places as areas to spend their leisure time, enjoy nature, and perform physical activities. This research was conducted with the aim of investigating the impact of architecture and public space design on the sense of security of citizens of Bam city. It also pursued more specific goals, including investigating the impact of the visual and morphological dimensions of architecture and public space design, the impact of the functional dimensions of architecture and public space design, and the impact of the perceptual and social dimensions of architecture and public space design on the sense of security of citizens of Bam city.

Methodology

This research was conducted to investigate women's safety by collecting information, describing the research topic and conducted in the Women's Park in Bam city, Kerman province. To conduct the research, descriptive method and questionnaire were used to collect information from people visiting the Women's Park at different ages. From the perspective of the implementation approach, it is a field-survey research (correlation type) that examines the relationship between the independent and dependent variables of the research.

A documentary review method was used to collect information for the subject and purpose of this study. In this study, observations were made at different times of the day and night by visiting the Women's Park in Bam city, and according to the type of people selected to complete the questionnaire, the questionnaires were distributed and collected as soon as possible. After carefully reviewing the questionnaires and eliminating incomplete questionnaires, 384 questionnaires were prepared for scoring and classification. To

collect data related to the hypotheses and research variables, a standard questionnaire (Kanter Urban Space Design Questionnaire 2017) and Pour Ahmad's Urban Security Feeling Questionnaire (2017) were used, which examines the effect and relationship of independent variables on dependent variables.

Results and discussion

Several cases can be mentioned when examining the descriptive findings of the study. Based on the answers provided in the questionnaire, out of the total number of respondents, 250 were married, and 134 were single, accounting for 65.1% and 34.89%, respectively. The largest age group of users was 25-35 years and 35-40 years, accounting for 48.18% and 24.74%, respectively. Accordingly, most users of the park were women. In terms of literacy and education, the highest percentage was university, high school, and diploma, followed by elementary school, with percentages of 37.76, 22.6, and 18.75, respectively. In terms of employment, the respondents' occupations generally included self-employed, student (studying), housewife, and job seeker, with percentages of 51.04, 24.74, 12.76, and 11.46, respectively.

The park environment has various characteristics that should be examined in terms of physical architecture and social and public space of the architecture provided in the construction of the park. Factors that create fear in the park from the perspective of the public and physical space of the park have been examined, including other indicators, such as the dark space inside the park, verbal harassment from various people, attacks or violence from stray people, entry of strangers at various times of the night, and finally, the harassment of homeless and sleeping rough people have caused and created fear in the public and physical space of the Women's Park in Bam city.

According to the coefficients of the beta column, the design of the park's physical space and amenities have the greatest impact on security. Next, in the discussion section, along with the final analysis of the theoretical and field findings and the

relationship between these two parts, the process of proving the hypotheses proposed in this research has been discussed.

Conclusion

According to the results obtained, it was determined that the impact of each of the physical design features and architectures used in the Women's Park to create peace (design of the physical space of the park, internal conditions and green space, welfare facilities, social and public facilities and access to the park) and their relationship with women's security in the Women's Park in Bam city is according to multiple regression. Finally, it was determined that the greater the absolute value of the column related to the beta coefficient (the standardized value of the coefficients that indicates the amount of change in the dependent variable for a change of one standard deviation in the independent variable), the stronger the relationship between the dependent variable and the independent variable.

Based on what has been stated, it can be briefly stated that, given that women constitute half of society's active population, they also need to be present in public spaces to carry out social activities, rest, have fun, spend leisure time, establish social relationships, meet friends and acquaintances, etc.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

اثرات معماری و طراحی فضای عمومی شهر بر احساس امنیت شهروندان مطالعه موردی: پارک بانوان شهر بم

مریم صابری^۱، رسول حیدری سورشجانی^۲، محسن صیدالی^۳

۱- گروه جغرافیا و گردشگری، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین دانشگاه کاشان، کاشان، ایران. رایانامه: z.athari@gmail.com

۲- گروه جغرافیا و گردشگری، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین دانشگاه کاشان، کاشان، ایران. رایانامه: z.athari@gmail.com

۳- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا و گردشگری، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین دانشگاه کاشان، کاشان، ایران. رایانامه: seidali@kashanu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	امنیت در هر مکانی، به شرایط گوناگونی بستگی دارد. در این پژوهش انواعی از آن بیان شده و با توجه به اهمیت امنیت برای انسان، ضرورت بررسی آن مشخص می‌گردد. این پژوهش با یک نگاه و روش جدید، ابعاد امنیت زنان در پارک‌های شهری را بررسی نموده است. این پژوهش کاربردی و از روش‌های مروری-اسنادی (کتابخانه‌ای) برای گردآوری اطلاعات و از روش توصیفی و تحلیلی برای تجزیه و تحلیل استفاده نموده است. با استفاده از توزیع پرسش‌نامه، بین بانوان در پارک، اطلاعات میدانی گردآوری شد. جامعه آماری، بانوان شهر بم به تعداد ۲۲۸۲۴۱ نفر و حجم نمونه نیز بر اساس روش کوکران، ۳۸۴ نفر انتخاب شد. بر اساس نتایج، میزان تأثیر، ویژگی‌ها و معماری‌های استفاده‌شده در پارک بانوان جهت ایجاد آرامش (طراحی فضای کالبدی پارک، وضعیت داخلی و فضای سبز، تسهیلات رفاهی، امکانات اجتماعی و عمومی دسترسی به پارک) و ارتباط آن‌ها با امنیت زنان، با توجه به رگرسیون چندگانه بررسی شده است. برای نشان دادن رابطه بین متغیر مستقل و وابسته از قدر مطلق ضریب بتا استفاده شد که هرچه عدد به دست آمده، بزرگ‌تر باشد، مؤید رابطه‌ای قوی‌تر، بین دو متغیر است. همچنین، بر اساس اطلاعات آماری برای تعیین ارتباط بین پارامترهای گوناگون بر امنیت بانوان پارک شهر بم به ترتیب ضریب همبستگی چندگانه، ضریب تعیین، ضریب تعیین تعدیل شده و خطای معیار تخمین برابر با ۰/۷۱۲، ۰/۵۰۷، ۰/۴۰۱ و ۸۹۲/ به دست آمد. برای مقایسه تأثیر متغیرها از ضرایب استاندارد شده بتا (بدون توجه به علامت آن) استفاده می‌شود. در اینجا با توجه به اینکه سطح معناداری همه زیر ۰/۰۵ است، لذا، همه متغیرها رابطه‌ای معنادار با امنیت زنان دارند. با توجه به ضرایب ستون بتا، طراحی فضای کالبدی پارک با مقدار ۰/۳۵۹ و تسهیلات رفاهی با ۰/۲۸۱ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت دارند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۱۰	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۲۳	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۱۸	
تاریخ چاپ: ۱۴۰۵/۰۱/۲۱	
واژگان کلیدی: پارک بانوان، شهر بم، امنیت اجتماعی، تسهیلات رفاهی، فضای کالبدی، طراحی و معماری شهری.	

استناد: صابری، مریم؛ حیدری سورشجانی، رسول و صیدالی، محسن. (۱۴۰۵). اثرات معماری و طراحی فضای عمومی شهر بر احساس امنیت شهروندان مطالعه موردی: پارک بانوان شهر بم. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۸ (۱)، ۱۰۹-۱۳۳.

<http://doi.org/10.22059/jhgr.2025.381493.1008732>

مقدمه

امنیت جزء نخستین، بدیهی‌ترین و ضروری‌ترین نیازهای اولیه انسان و جوامع انسانی است. امنیت دارای ابعاد گوناگونی از جمله روانی، فیزیکی، اقتصادی-معیشتی، اجتماعی-حقوقی، سیاسی، فرهنگی و ... را در بردارد. از ساده‌ترین و بدیهی‌ترین آن که ترس از دست دادن نقطه اتکاء یک انسان است تا امنیت اقتصادی و تأمین ضروریات و نیازهای فیزیولوژیک انسانی و امنیت از سایر مخاطرات، بخشی از نمودها و جلوه‌های امنیت است.

با توجه به پیچیدگی‌ها و ماهیت پویای شهرها، شناسایی مسائل راهبردی از مهم‌ترین ضرورت‌ها و پیش‌نیازها برای کارآمدی فرایند تصمیم‌گیری است. برنامه‌ریزی راهبردی می‌تواند ابزار کلیدی در رویارویی با معضلات شهری و دستیابی به توسعه پایدار اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، و زیست‌محیطی محسوب شود (جهانشاهی و همکاران، ۱۴۰۰). با توسعه و گسترش شهرها به دنبال آن مشکلات اجتماعی، اقتصادی، و محیطی نیز پدیدار شد. در این میان، با پیچیده‌تر شدن روابط اجتماعی شهروندان، مفهوم امنیت از حالت اولیه و فیزیکی خارج شد و ابعاد ذهنی، عینی، و ملموس‌تری به خود گرفت. از آنجا که وجود امنیت در یک جامعه از اهمیت شایانی برخوردار است، به همان اندازه نیز احساس امنیت از اهمیت برخوردار است. زیرا کنش و واکنش روابط اجتماعی افراد در جامعه به میزان درک و دریافت آن‌ها از امنیت بستگی دارد. تا زمانی که فرد در جامعه امنیت نداشته باشد، احساس امنیت و آرامش نمی‌کند (محمدی حمیدی و همکاران، ۱۳۹۷).

از جمله اماکن شهری که به واسطه نوع زندگی آپارتمان‌نشینی امروزی در سطح شهرها بسیار مورد استفاده شهروندان قرار گرفته است، پارک‌های شهری هستند. افراد به‌ویژه زنان از این اماکن به‌عنوان مکانی برای گذران اوقات فراغت، بهره‌گیری از طبیعت و نیز انجام فعالیت‌های بدنی خویش استفاده می‌نمایند.

در طول تاریخ مسئله امنیت و فرهنگ دو مسئله‌ای بوده‌اند که همواره مردم ایران به آن‌ها اهمیت می‌دادند، در گذر تاریخ با پیشرفت دنیا و به وجود آمدن دو مسئله جهانی شدن و تکنولوژی برخی از مسائل به طبع این دو مقوله بسط یافته و به واسطه آنان امنیت و ایجاد آن نیز نیازمند تدابیری پیشرفته‌تر شد. بنابراین، یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه مدیران و برنامه‌ریزان شهری با توجه به عواملی مانند ازدحام بیش‌ازحد جمعیت و کاهش تعاملات اجتماعی در آینده، مقوله امنیت عمومی است (Lenka, 2019). امروزه فرصت‌های بزرگ و چالش‌های جهانی در شهرها در حال ظهور است. در بسیاری از فضاهای شهری امروزی نبود امنیت کافی باعث بروز نگرانی‌های بسیاری در حوزه شهرسازی شده است. این ناامنی‌ها عمدتاً یا به‌صورت عوامل رفتاری خود را نشان می‌دهند و یا به‌صورت ناامنی‌های فیزیکی. پس از رشد برخی از ناامنی‌ها در فضاهایی خاص در شهر پژوهشگران به این نتیجه رسیدند که باید راه چاره‌ای برای کم کردن جرم و جنایت و ناامنی برای فضاهای شهری تدوین کنند. با توجه به افزایش سطح تمایل به شهرنشینی و افزایش ناامنی اجتماعی در شهرها، بررسی مباحث امنیت شهری، عوامل مؤثر بر آن و راهکارهای افزایش امنیت شهری ضروری به نظر می‌رسد (Chang, 2020).

شاخصه‌های مؤثر بر امنیت شهری را می‌توان در معیارهای گوناگونی از جمله معیارهای انسانی، محیطی، انسانی، طبیعی، اجتماعی و ... تقسیم کرد. کشورهای در حال توسعه مانند ایران در طراحی و معماری شهری تمرکز محدودی بر معیار محیط‌زیست دارند و حتی پژوهش‌های قابل توجه و مفیدی در این زمینه ارائه نداده‌اند در حالی که توجه و تمرکز اصلی آن‌ها در طراحی شهری، ابعاد فرهنگی- اجتماعی بوده است. در میان نتایج پژوهش‌های انجام شده در چند دهه اخیر، پژوهشگران و کارشناسان طراحی شهری از طریق اتخاذ تدابیر و سیاست‌های ایجاد فضای مساعد و محیط مناسب و ترکیب مطلوب و متناسب کاربری‌های گوناگون شهری در فضاهای شهری موجود، به نقش توسعه شهری واقف گشتند

(حشمتی، ۱۴۰۰). جیکوبز بر این باور است، اساسی‌ترین معیارهای طراحی شهری «خوب» عبارت‌اند از: ۱- قبل از تمرکز بر نظم بصری شهر، اقدامات مناسب را در نظر بگیرید. ۲- استفاده از کاربری مختلط از نظر سنی و محیطی، ۳- نوع کاربری و وجود ساختمان‌های با سنین گوناگون در منطقه، ۳- توجه به عناصر «خیابانی»، ۴- شفافیت بافت و دسترسی (استفاده بلوک) به معنی پیشنهاد برای ایجاد مناطق کوچک‌تر شهری و ۵- آمیختگی اجتماعی و فضاهای منعطف (Li & Zheng, 2021).

امنیت، جذابیت فضای شهری را به‌عنوان یک وضعیت روانی افزایش می‌دهد و آن را به بهشتی برای تجلی تمدن تبدیل می‌کند. امنیت محیطی بر جرم و جنایت و اختلالات رفتاری تأثیر می‌گذارد و گاهی احساس ناامنی را در ذهن انسان ایجاد می‌کند. فضای عمومی شهری مرکز حضور رده‌های گوناگون مردم است که طراحی آن نیاز به تدبیر دارد. به طوری که جذابیت و امنیت آن، بیننده را به وجد آورد و موجب رضایتشان شود. بهبود و ارتقای امنیت محیط شهری یکی از اقدامات الزامی جهت تأمین آرامش و رفاه شهروندان در این گونه مناطق است. امنیت یک مؤلفه بسیار مؤثر روحی و روانی است که موجب جذابیت فضای شهری و تبدیل محیط به پناهگاهی برای تجلی مدنیت می‌شود. قطعاً جرم‌خیزی مناطق و بی‌نظمی‌ها و ناهنجاری‌های رفتاری بر احساس امنیت شهری اثر مخرب و ویرانگری خواهد داشت، به گونه‌ای که گاهی اوقات احساس عدم امنیت ناشی از قرار گرفتن در یک محیط ناشناخته و پرتنش را در ذهن فرد تشدید می‌کند (Mahrous et al, 2018).

فضاهای شهری باید به‌نوعی برطرف‌کننده نیازهای مردم خود باشند در صورتی که این مسئله به وقوع نپیوندد آن فضا یک فضای بیمار است و نیاز به درمان دارد. بر اساس هرم نیازهای مازلو بعد از نیازهای فیزیولوژیکی انسان، مهم‌ترین موضوع برایش امنیت است. پس فضای شهری که فاقد امنیت کافی باشد، فضایی است که بیش‌ترین جرم و جنایت در آن رخ می‌دهد. ارتقا سطح امنیت شهری، افزون بر مزایای بارز از جمله ارتقاء هویت، نشاط، اثربخشی و زیبایی بصری محیط، این فایده را دارد که افراد در یک محیط امن حضور اثربخش‌تری داشته و زندگی، کار، سرمایه‌گذاری و کسب‌وکارشان رشد بیش‌تری خواهد داشت. در نتیجه شاهد رونق مالی و اقتصادی بیش‌تری خواهند بود و بالعکس محیط ناامن، مردم را از کار و سرمایه‌گذاری در منطقه، منصرف خواهد کرد (اسکندری، ۱۳۹۶).

اگر بخواهیم تعریفی از تسهیلات رفاهی ارائه نماییم و قصد تعریفی از این مفهوم را در ابعاد شهری و شهروندی تدقیق نماییم، می‌توان گفت که تسهیلات رفاهی، شامل مجموعه و طیف گوناگونی از امکانات و زیرساخت‌های بهداشتی و درمانی، خدمات اجتماعی، فضاهای سبز و تفرجگاه‌های ایمن، مبلمان شهری متناسب و تأسیسات و تجهیزات دوستدار کودکان و سالمندان و دیگر بایسته‌های زندگی شهری و زمینه‌ساز شهروندی عزتمندانه است. تردیدی نیست که این گونه تسهیلات رفاهی اجتماعی، در تعامل و پیوستگی با امنیت اجتماعی در ابعاد مختلف آن است.

در نهایت، می‌توان برای معماری شهری نیز تعریفی به شرح ذیل بیان نمود:

مقصود از «معماری شهری»، وجه اجتماعی و بیرونی (شهری) آثار معماری است؛ آثاری که در کنار هم فضای مصنوع شهری را تشکیل می‌دهند و از آن با تعبیری چون سیما یا منظر شهری نیز در ادبیات معماری و شهرسازی استفاده می‌شود (آرامی و همکاران، ۱۴۰۱).

این پژوهش با هدف بررسی میزان تأثیر معماری و طراحی فضای عمومی بر احساس امنیت شهروندان شهرستان بم به انجام رسیده است و هدف‌های جزئی‌تری از جمله بررسی میزان تأثیر بعد بصری و ریخت‌شناسی معماری و طراحی فضای عمومی، میزان تأثیر بعد عملکردی معماری و طراحی فضای عمومی، میزان تأثیر بعد ادراکی و اجتماعی معماری و

طراحی فضای عمومی بر احساس امنیت شهروندان شهرستان بم را نیز دنبال کرده است. پارک بانوان در محله شهربازی بم واقع شده است. که مختص حضور بانوان است و با اعلاناتی از حضور آقایان در این پارک جلوگیری به عمل می‌آید. این پژوهش درصدد پاسخگویی به این سؤال بوده است که معماری و طراحی فضای عمومی چگونه بر احساس امنیت شهروندان مؤثر است و اینکه ابعاد مختلف بصری و ریخت‌شناسی، عملکردی و ادراکی و اجتماعی معماری و طراحی و عملکردی معماری و طراحی فضای عمومی چگونه بر احساس امنیت بانوان اثرگذار است و بالطبع، فرضیه‌های این پژوهش نیز مبتنی بر تأثیرگذاری این ابعاد بر امنیت شهروندان در فضاهای عمومی و به‌ویژه در پارک‌های بانوان است.

مبانی نظری

امنیت مفهومی آشنا و قابل شناخت برای همه جوامع بشری است. در رابطه با ویژگی‌های فضاهای عمومی شهری موفق، مبنا و اساس جست‌وجوی امنیت را می‌توان در انگیزه‌ها و کشش‌های انسان‌ها دنبال کرد. نیاز به امنیت مانند اکثریت نیازهای انسان‌ها امری کاملاً طبیعی است که انسان‌ها را وامی‌دارد در تأمین آنچه در سطح فردی یا جمعی از خود تحرکاتی نشان دهد (حامی و همکاران، ۱۳۹۷).

● طراحی شهری فرآیندی است تکاملی و مستمر که باید در چارچوب تغییرات مداوم محیط تحقق پذیرد. فرآیند مورد استفاده تا حدود زیادی در نتیجه و حاصل کار مؤثر است؛

● طراحی شهری فرآیندی است مشارکتی و تعاملی که متضمن همکاری وسیع گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ با متخصصان حرفه‌ای است. تعداد این گروه‌ها اغلب زیاد، منافع آن‌ها گوناگون و گاه متضاد و بالاخره، میزان کنترل در این میان نسبی است؛

● حوزه فعالیت طراحی شهری، فضاهای عمومی شهر است، اما فضاهای خصوصی نیز ممکن است، چه به صورت انفرادی و چه جمعی، وارد حیطه فعالیت طراحی شهری شود؛

● چارچوب زمانی فعالیت‌های طراحی شهری معمولاً بلندمدت است و محصول آن اغلب ناتمام، نسبی و محدود است؛

● طراحی شهری زمینه و امکان به وجود آمدن تغییر و تحول کیفی را در محیط‌های شهری فراهم می‌سازد. طراح شهری ممکن است هرگز ساختمان خاص و یا ساختمان‌هایی را که در طرح پیشنهاد کرده است، طراحی نکند، بلکه مقررات لازم را برای حرفه‌هایی که در ساختن بناها دارند، تهیه و فراهم نماید (بحرینی، ۱۳۸۷: ۵۷۸).

فضای عمومی شهری به قسمت‌هایی از شهر اطلاق می‌شود که به صورت عمومی در اختیار همه شهروندان و بازدیدکنندگان قرار دارد، شامل خیابان‌ها، میدان‌ها، پارک‌ها، محوطه‌های عمومی و سایر فضاهای عمومی است. این فضاها برای برقراری تعاملات اجتماعی، تفریح و استفاده از خدمات شهری، دسترسی به مراکز تجاری و فرهنگی، رفاه شهروندی و ایجاد ارتباط بین افراد و اجتماعات گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرند. در واقع مکان اصلی زندگی اجتماعی شهروندان بشمار می‌رود. به همین جهت تأثیر بسیار زیادی در پویایی محیطی و حیات مدنی دارد (کاشانی جو و همکاران، ۱۳۹۲).

*فضا و مکان عمومی به این خاطر عمومی است که همه حق دارند در آن حضور فیزیکی داشته باشند. البته هدف از دسترسی فیزیکی به مکان، دستیابی به فعالیت‌های درون آن است (Madanipour, 2008: 136). «فضای عمومی» و «فضا برای عموم» مفاهیمی متفاوت‌اند. منظور از «عمومی»، جمهور یا جمع شهروندان با جمع شهروندان با قابلیت تعامل و گفت‌وگو اجتماعی است (www.urbatecture.blogspot.com).

فضاهای شهری محل‌هایی هستند که به همه شهروندان تعلق دارند و تنها به ابعاد محیطی یا کالبدی خلاصه نمی‌شوند بلکه دارای ابعاد اجتماعی نیز هستند و با حضور همه شهروندان معنا پیدا می‌کنند. در بحث توسعه پایدار شهری، یکی از مؤلفه‌های اصلی فضاهای شهری، برخورداری از امنیت اجتماعی است (Rafiei, et al, 2021: 99-112). این فضاها باید از امنیت برخوردار باشند تا مشارکت شهروندان را امکان‌پذیر کنند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند زنان به‌مثابه نیمی از جمعیت به دلایل مختلف از جمله ویژگی‌های بیولوژیکی، نگاه جامعه به آنان، نقش‌ها و مسئولیت‌هایی که در جامعه دارند و دسترسی اندک‌تر به فرصت‌ها، کمتر از مردان در فضاهای شهری احساس امنیت می‌کنند (Majidi & hameneh et al, 2020; & Sharbatian et al, 2015).

جنسیت یکی از عوامل مهم در میزان احساس امنیت است و نقشی مؤثر در ایجاد پنداشت نسبت به امنیت در فضای شهر در ذهن شهروندان دارد. سنجش میزان احساس امنیت زنان در فضای شهری بر اساس ویژگی‌های شهر امن اسلامی است تا عوامل مؤثر بر نگرانی و ترس‌های زنان در فضاهای عمومی و محیط شهری در هنگام استفاده از وسیله نقلیه عمومی شناسایی شود. اهمیت این مطالعه در بررسی عوامل مؤثر بر کاهش تبعیض‌ها و تقویت احساس اعتماد و امنیت در بین بخشی مهم از شهروندان به‌منظور تقویت احساس امنیت و مشارکت بیش‌تر در عرصه عمومی خواهد بود. فضای شهری فقط دارای ابعاد کالبدی (فیزیکی) نیست بلکه دارای جنبه‌های اجتماعی و سمبولیکی است که خصوصاً به روابط جنسیتی موجود در ساختار اجتماعی وابسته است. فضای شهری صحنه‌هایی است که نقش جنسیت در آن حک، تدوین و شکافته شده است (John Renine Short, 2006: 127).

پارک‌های بانوان به تازگی روشی نمایشی و تبلیغی برای بانوان در نظر گرفته شده است؛ به‌طوری‌که از نظر توسعه کالبدی و امکانات مورد نیاز بسیار کم محتوا بوده و فقط با ایجاد حصار سیمی یا با کاشت‌های متراکم عنوان پارک بانوان را به فضا اختصاص داده‌اند. بااینکه جداسازی فضایی مردان و زنان در مسائل مذهبی ریشه دارد، عوامل متعدد دیگری برای ایجاد فضاهای مختص بانوان حتی در کشورهای پیشرفته بیان شده است. فرهنگ و سبک زندگی مردم از مکانی به مکان دیگر و از کشوری به کشور دیگر متفاوت است (حامی و همکاران، ۱۳۹۷).

بنابراین، پارک‌های بانوان افزون بر اینکه در نگاه اول بازتاب‌دهنده تفکر جنسیتی و اختصاص فضای خاص جنس مؤنث را در ذهن متبادر می‌سازد، در نگاهی دیگر نیز می‌توان به‌ضرورت و الزامی که در وجود یک فضای امن و ایمن جهت گذراندن اوقات فراغت، تفریح و تفرج و تمدد اعصاب، ورزش و سرگرمی و ... برای بانوان و فرزندان خردسال آنان به شمار می‌آید که در اغلب شهرهای جهان نیز در سده اخیر مورد توجه قرار گرفته است.

در ادامه مدل مفهومی پژوهش در شکل شماره ۱، نمایش داده شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

در جدول شماره ۱ ویژگی‌های کلیدی مکان‌های موفق ارائه شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های کلیدی مکان‌های موفق

ویژگی‌های کلیدی	موارد غیر آشکار	موارد قابل اندازه‌گیری
راحتی و سیما	قابلیت نشستن، قابلیت پیاده‌روی، سبزی‌نگی، پاکیزگی	ایمنی دل‌پذیری، تاریخچه، جذابیت
دسترسی و ارتباط	هم‌جواری، ارتباط داشتن، راحت بودن، قابلیت دسترسی	داده ترافیک، سهم گونه‌های حمل‌ونقل، استفاده حمل‌ونقل عمومی، فعالیت پیاده، الگوهای استفاده پارکینگ
کاربری‌ها و فعالیت	فعالیت، مفید بودن، برگزاری جشن، سرزندگی، بومی بودن، کیفیت (پرورش خانگی)	ارزش‌های زمین، ترازوه‌های اجاره‌بها، الگوهای کاربری زمین، میزان فروش خرده‌فروش‌ها، مالکیت شغلی محلی
جامعه‌پذیری	شایعات بی‌اساس، تنوع، قصه‌گویی، دوستی، تعامل داشتن	زندگی خیابانی، شبکه‌های اجتماعی، استفاده بعدازظهر، داوطلب گرای، شمار زنان، بچه‌ها و سالمندان

منبع: Carmona & Wunderlich (2013)

در خصوص بررسی پیشینه پژوهش‌های مشابه با این پژوهش، می‌توان به مواردی از جمله: جفری (۱۹۷۱) در خصوص جلوگیری از جرم با استفاده از طراحی محیط که به نقش محیط فیزیکی در ایجاد تجربیات هنجار و ناهنجار گوناگون در تغییر رفتار پرداخته است. همچنین دیوا و همکاران (۲۰۲۱) با عنوان تأثیر روشنایی بر ارتقای امنیت فضاهای عمومی شهر را بررسی کرده‌اند. لی و زنگ (۲۰۲۱) در پژوهش دیگری، موضوع امنیت و طراحی مناسب سیستم‌های شهری را بررسی نموده‌اند. در پژوهش‌های داخلی نیز می‌توان به پژوهش‌های: آذرمحمدی و بیرنگ (۲۰۱۹)، احمدحامی و همکاران (۱۳۹۷)، عبدلی و همکار (۱۳۹۸)، علی آذر و همکاران (۱۳۹۸) و سجدی و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی امنیت زنان در پارک‌های شهری، اشاره نمود.

در مجموع، با بررسی پیشینه‌ها و سوابق مطالعاتی نظری می‌توان به این نتیجه رسید که وجود امنیت در پارک‌ها و فضاهای عمومی که زنان در آن‌ها تردد و یا فعالیت دارند متأثر از بهبود وضعیت فیزیکی و کالبدی، روشنایی، در مرکز شهر و محله بودن و یا در حاشیه بودن و ... است. بهبود توسعه فیزیکی و کالبدی، ایجاد سیستم‌های روشنایی، زیباسازی و ایجاد فضاهای ورزشی و سرگرمی نیز در افزایش احساس امنیت در پارک‌های مورد استفاده بانوان از اهمیت زیادی برخوردار است.

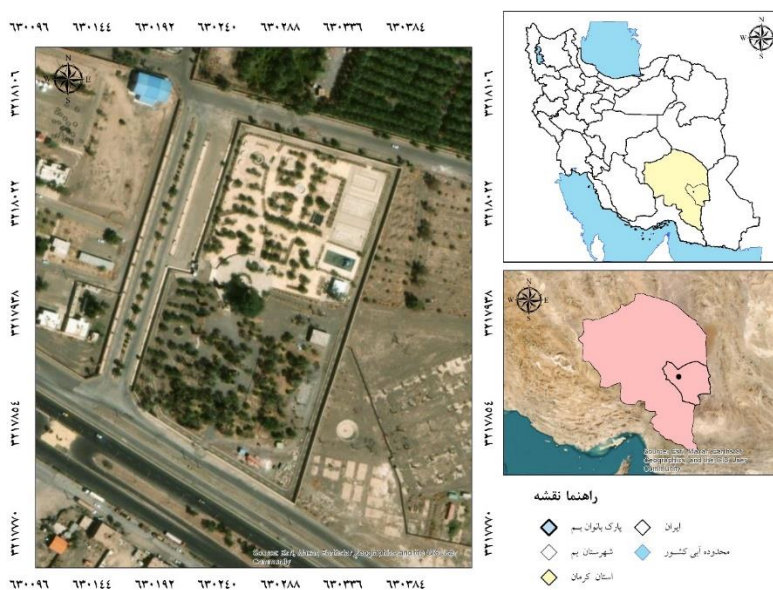
روش پژوهش

این پژوهش برای بررسی امنیت زنان، به وسیله گردآوری اطلاعات، موضوع پژوهش را شرح داده در پارک بانوان شهرستان بم واقع در استان کرمان انجام شده است. برای انجام پژوهش از روش توصیفی و استفاده از ابزار پرسش‌نامه افراد مراجعه‌کننده به پارک بانوان در سنین گوناگون اطلاعات گردآوری شد. از منظر رویکرد اجرایی، یک پژوهش میدانی -پیمایشی (از نوع همبستگی) است که ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش را بررسی می‌کند. برای گردآوری اطلاعات برای موضوع و هدف این پژوهش از روش مروری - اسنادی (کتابخانه‌ای) استفاده شده است. در انجام این پژوهش از روش میدانی نیز بهره گرفته شده است. جامعه مورد آزمون مجموعه شهروندان شهرستان بم

هستند، از آنجاکه طبق آخرین سرشماری اعلام شده، تعداد شهروندان شهرستان بم به طور تقریبی ۲۲۸۲۴۱ نفر می باشد، طبق محاسبه با فرمول کوکران، حجم نمونه ۳۸۴ نفر برآورد شد. برای محاسبه حجم نمونه در این پژوهش از روش کوکران استفاده شده است، بنابراین، تعداد نمونه موردنظر برای جامعه آماری افراد استفاده از پارک شامل ۳۸۴ نفر است. به منظور انجام این پژوهش، تعداد ۳۸۴ پرسش نامه بین خانم‌های استفاده کننده از پارک توزیع و داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری شد. پس از بررسی دقیق پرسش‌نامه‌ها و حذف پرسش‌نامه‌های ناقص تعداد ۳۸۴ عدد پرسش‌نامه جهت امتیازدهی و طبقه‌بندی آماده شدند. برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به فرضیه‌ها و متغیرهای پژوهش از پرسش‌نامه استاندارد (پرسش‌نامه طراحی فضای شهری کانتر ۲۰۱۷) و پرسش‌نامه احساس امنیت شهری پورا احمد (۱۳۹۶) استفاده شد که به بررسی تأثیر و رابطه متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته می‌پردازد. سوالات پرسش‌نامه بر اساس مقیاس لیکرت طراحی شده است. گزینه‌های پرسش‌نامه بر اساس مقادیر کیفی پنج‌گانه تهیه شد و داده‌های جمع‌آوری شده به مقادیر کمی تبدیل شدند.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان بم یکی از شهرستان‌های استان کرمان ایران است. مرکز این شهرستان، شهر بم است. این شهرستان از شمال و غرب به شهرستان کرمان، از جنوب غرب به شهرستان جیرفت، از جنوب به نیرآباد و رودبار جنوب، از مشرق نیز به شهرستان‌های نرماشیر، ریگان و فهرج محدود می‌شود. مساحت شهرستان ۵۱۷۵ کیلومتر مربع می‌باشد. مرکز این شهرستان از نظر جغرافیایی در ۵۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی و ۲۹ درجه و ۶ دقیقه عرض شمالی قرار دارد. شهر بم در ۱۹۵ کیلومتری جنوب شرقی کرمان و در منطقه شرق استان واقع شده است و یکی از شهرهای برجسته فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، اداری منطقه شرق ایران بشمار می‌رود (شکل ۲). آب‌وهوای بم گرم و خشک است، اما به علت مجاورت با کویر، آب‌وهوای متغیری دارد، به طوری که گاهی اوقات در تابستان‌ها گرم‌ترین و در زمستان‌ها سردترین نقطه کشور گزارش شده است. میزان بارندگی سالانه به طور متوسط ۶۸ میلی‌متر است. پارک بانوان در محله شهربازی بم واقع شده است. که مختص حضور بانوان است و با اعلاناتی از حضور آقایان در این پارک جلوگیری به عمل می‌آید.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهرستان بم در استان کرمان و کشور و موقعیت پارک بانوان در سطح کشور و شهرستان

یافته‌ها

در بررسی یافته‌های توصیفی پژوهش می‌توان به چند مورد اشاره کرد. بر اساس پاسخ‌های مطرح‌شده در پرسش‌نامه، از مجموع پاسخ‌دهندگان، ۲۵۰ نفر، افراد متأهل و ۱۳۴ نفر، افراد مجرد را شامل شده‌اند که به ترتیب ۶۵/۱ و ۳۴/۸۹ درصد را شامل می‌شوند. بیش‌ترین رده استفاده‌کنندگان از نظر سن را محدوده‌های سنی ۲۵-۳۵ سال و ۳۵ تا ۴۰ سال را شامل شده‌اند که به ترتیب ۴۸/۱۸ و ۲۴/۷۴ درصد را شامل می‌شدند. بر این اساس، اغلب استفاده‌کنندگان از پارک را بانوان تشکیل می‌دهند. از نظر سواد و تحصیلات نیز بیش‌ترین درصد را دانشجویان و دبیرستان و دیپلم و پس‌از آن ابتدایی به ترتیب با درصدهای ۳۷/۷۶، ۲۲/۶، ۱۸/۷۵، را شامل می‌شود. از نظر اشتغال پاسخ‌دهندگان نیز مشاغل به‌طور کلی شامل شاغل آزاد، محصل (در حال تحصیل)، خانه‌دار و جویای کار و به ترتیب با درصدهای ۵۱/۰۴، ۲۴/۷۴، ۱۲/۷۶ و ۱۱/۴۶ را در بر داشته است. در جداول ۳ تا ۵، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان، ارائه شده است. این جداول بر اساس پرسشنامه توزیع شده بین بانوان استفاده‌کننده از پارک، گردآوری شده است. در بررسی وضعیت تأهل استفاده‌کنندگان نیز به ترتیب ۳۴/۸۹ را مجردین و ۶۵/۱ درصد را متأهلین تشکیل داده بودند. بررسی میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان استفاده‌کننده نیز بیانگر این بوده است که: بی‌سواد یا در حد خواندن و نوشتن، ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان و دیپلم و دانشگاهی به ترتیب: ۹/۱۱، ۱۸/۷۵، ۱۱/۷۲، ۲۲/۶۶ و ۳۷/۷۶ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

در بررسی‌های میدانی انجام‌شده در این پژوهش، مشخص شده است که به موارد مهم آن در ادامه اشاره می‌شود. در بررسی تأثیر ناوگان حمل‌ونقل عمومی بر امنیت بانوان برای استفاده از پارک، طبق اطلاعات گردآوری شده، استفاده از ون و تاکسی‌های عمومی (خطی)، و به‌طور کلی حمل‌ونقل عمومی محبوب‌ترین وسیله رسیدن به پارک بوده است. همچنین، در بررسی کلی با توجه به ساختار و بافت شهری و همچنین، سایر عوامل اثرگذار بر امنیت، با از دست دادن عمومیت وسایل نقلیه و کاهش نظارت بر آنان، احساس امنیت زنان در استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی کاهش یافته است. همچنین، در بررسی‌های میدانی در خصوص شاخص میزان احساس وجود امنیت از پارک در ساعات گوناگون روز بر اساس عملکردی معماری و فضای عمومی، مشخص شده است که هنگام شب بیش‌ترین احساس ناامنی بانوان برای رفت‌وآمد به محوطه پارک را شامل می‌شود.

در خصوص تسهیلات و امکانات رفاهی موردنیاز دیدگاه فضای اجتماعی و فضای عمومی شهر و پارک، بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده مشخص شد که افراد برخورد با متخلفین را یکی از مهم‌ترین عوامل رفع ناامنی قلمداد می‌کنند. پس‌از آن ایجاد تسهیلات رفاهی و گشت‌زنی پلیس را در برقراری امنیت مؤثر در شهر می‌دانند. در سطح پارک نیز ایجاد تسهیلات رفاهی در اولویت بانوان بوده است و پس‌از آن برخورد جدی با متخلفین و گشت‌زنی پلیس خانم به‌صورت هم‌زمان جز عوامل بسیار اثرگذار بر رفع ناامنی در این پارک تبدیل بوده است.

عوامل ایجاد ترس در پارک از منظر فضای عمومی و کالبدی پارک از جمله شاخص‌های دیگر موردبررسی بوده است که عواملی نظیر فضای تاریک داخل پارک، آزار و اذیت زبانی از افراد گوناگون، حمله یا خشونت افراد ولگرد، وارد شدن افراد غیر در زمان گوناگون از شب و در نهایت، مزاحمت‌های افراد کارتن‌خواب و بی‌خانمان موجب و موجد ایجاد ترس در فضای عمومی و کالبدی پارک بانوان شهر بم بوده است.

در بررسی شاخص عوامل ناامنی در پارک بانوان از منظر پاسخ‌دهندگان با توجه به در نظر گرفتن کلیه عوامل مؤثر در معماری و امنیت بانوان، مشخص شده است که بیش‌ترین عوامل محیطی ایجاد ناامنی در پارک بانوان بم به ترتیب تاریکی و خلوتی پارک، وجود زمین‌ها و فضاهای خالی، وجود غریبه‌ها، دوری از مرکز شهر و سابقه فرهنگی اجتماعی افراد مراجعه‌کننده به پارک است.

شاخص دیگر موردبررسی، میزان احساس کلی امنیت بر اساس ویژگی‌های کالبدی، فضای معماری، عمرانی و اجتماعی بوده است که با توجه به نظر افراد مصاحبه شده مشخص شد که بانوان در ساعات گوناگون و بر اساس شرایط محیطی احساس امنیت متوسطی را دارند، حال آنکه زنان و دختران جوان با وجود چنین وضعیتی در طول روز در هنگام تردد از محلات خود بخشی از فعالیت‌های خویش را تحت تأثیر نگرانی از احساس نه‌چندان قطعی از امنیت می‌بینند و با این حساب راندمان کاری و فعالیت این افراد تا حدودی به دلیل وجود نگرانی‌هایی از این قبیل کاهش خواهد یافت.

در بررسی شاخص تأثیر وجود معماری و فضای کالبدی پارک بانوان و نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در امنیت بانوان، بررسی میزان تأثیر هر کدام ویژگی‌های و معماری‌های استفاده‌شده در پارک بانوان جهت ایجاد آرامش (طراحی فضای کالبدی پارک، وضعیت داخلی و فضای سبز، تسهیلات رفاهی، امکانات اجتماعی و عمومی دسترسی به پارک) و ارتباط آن‌ها با امنیت زنان در پارک بانوان شهر بم از رگرسیون چندگانه استفاده‌شده است. تا مشخص شود در میان سایر فاکتورها؛ فاکتور فضای کالبدی چه تأثیری می‌تواند در امنیت زنان در پارک داشته باشد. خروجی‌های آزمون رگرسیون در ادامه نشان داده شده است. خروجی اول متغیرهای مستقل، متغیرهای حذف‌شده و روش مورد استفاده در تعیین رگرسیون را نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات بالا در خروجی دوم برای تعیین ارتباط بین پارامترهای گوناگون بر امنیت بانوان پارک شهر بم به ترتیب از ضریب همبستگی چندگانه، ضریب تعیین، ضریب تعدیل‌شده و خطای معیار تخمین را ارائه می‌دهد (جدول شماره ۲ و ۳).

جدول ۲. خلاصه مدل تعیین رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل‌شده	خطای معیار تخمین
۰/۷۱۲	۰/۵۰۷	۰/۴۰۱	۰/۸۹۲	

جدول ۳. ضرایب همبستگی غیراستاندارد و استاندارد

مدل-ثابت	ضرایب همبستگی غیراستاندارد		ضرایب همبستگی استاندارد		T	سطح معناداری
	B	خطای معیار	بتا			
طراحی فضای کالبدی پارک	۰/۷۱۲	۰/۱۲۸	۰/۳۵۹	۳/۶۵	۰/۰۱	
وضعیت داخلی و فضای سبز	۰/۳۸۴	۰/۰۶۸	۰/۲	۱/۶۰۸	۰/۰۱	
تسهیلات رفاهی	۰/۶۲۸	۰/۱۰۵	۰/۲۸۱	۳/۵۵	۰/۰۵	
امکانات اجتماعی و عمومی دسترسی به پارک	۰/۴۲۸	۰/۰۸۹	۰/۱۷۸	۴/۴۳	۰/۰۱	
عملکرد کالبدی	۰/۵۱۸	۰/۰۰۶	۰/۲۰۱	۳/۸۸	۰/۰۵	
عملکرد ادراکی	۰/۳۸۷	۰/۱۰۱	۰/۱۶۷	۳/۴۰۱	۰/۰۵	

سنجش طراحی فضای کالبدی با متغیرهایی نظیر: طراحی و معماری درون پارک، وجود فضای آرام‌بخش کودک، وجود فضای پیاده‌روی، مبلمان موردنیاز سالمندان و کودکان و ...، وضعیت داخلی و فضای سبز با متغیرهایی نظیر: فضای سبز آرام‌بخش و متناسب با شرایط محیطی-اکولوژیک شهر بم، تنوع در گونه‌های گیاهی، متناسب بودن فضای سبز با طراحی و معماری و امنیت بخشی فضای سبز و عدم تبدیل شدن آن به مخفیگاه مجرمین و کارتن‌خواب‌ها و ...، تسهیلات رفاهی با متغیرهایی نظیر (وجود آب‌خوری، دستشویی، نیمکت، میز پینگ‌پنگ و دیگر امکانات ورزش و سرگرمی، ایجاد فضاهای استراحت سالمندان و کودکان، وجود دکه‌ها و محل فروش اغذیه و ...)، امکانات اجتماعی و دسترسی به پارک با متغیرهایی نظیر: دسترسی عمومی و وجود ناوگان حمل‌ونقل عمومی، وجود کیوسک پلیس توأم با گشت‌زنی، امکان دیدار با دوستان و نزدیکان، در بعد کالبدی متغیرهایی نظیر: (طراحی مناسب و معماری امنیت بخش و متناسب با معماری بومی و سنتی، وجود مسیرهای متناسب جهت دسترسی به پارک، وجود پیست‌ها و مسیرهای

پیااده‌روی، تناسب طراحی و معماری فضاهای عمومی پارک با فضای سبز و روشنایی متناسب، وجود زمین‌های خالی و ... و در بعد ادراکی با متغیرهایی نظیر: (حس امنیت در خصوص تردد موتورسیکلت و خودروهای عمومی، حس امنیت در وجود و یا عدم وجود کارتن‌خواب‌ها، ولگردها و متکدیان، روشنایی و عدم روشنایی متناسب در پارک، وجود و یا عدم وجود پلیس، سابقه فرهنگی و اجتماعی افراد مراجعه‌کننده به پارک، تعاملات افراد با هم در پارک، روشنایی و اثرات آن بر حس امنیت یا ترس و ...) را می‌توان بیان نمود. این موارد برهمکنش و ارتباطی پیوسته دارند که در مدل مفهومی (شماره ۲) و جدول شماره ۴ نیز به شکل مختصر بیان شده‌اند و در بالا به تفصیل به آن‌ها پرداخته شده است. هر چه قدر مطلق ستون مربوط به ضریب بتا (مقدار استاندارد شده ضرایب که نشان‌دهنده میزان تغییر در متغیر وابسته به ازای تغییری به‌اندازه یک انحراف معیار در متغیر مستقل است) بزرگ‌تر باشد رابطه قوی‌تر متغیر وابسته و متغیر مستقل را نشان می‌دهد. برای مقایسه تأثیر متغیرها از ضرایب استاندارد شده بتا (بدون توجه به علامت آن) استفاده می‌شود. در اینجا با توجه به اینکه سطح معناداری همه زیر ۰/۰۵ است لذا همه متغیرها رابطه‌ای معنادار با امنیت زنان دارند. با توجه به ضرایب ستون بتا طراحی فضای کالبدی پارک و تسهیلات رفاهی بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت دارند. در ادامه در قسمت بحث، ضمن تجزیه و تحلیل نهایی یافته‌های نظری و میدانی و ارتباط میان این دو بخش، به فرآیند اثبات فرضیه‌های مطرح شده در این پژوهش پرداخته شده است.

در جداول شماره ۴ و ۵ به ترتیب خلاصه مدل تعیین رگرسیون (معادله خطی) و همبستگی و هم خطی متغیرها ارائه شده است.

جدول ۴. خلاصه مدل تعیین رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین
۰/۷۱۲	۰/۵۰۷	۰/۴۰۱	۰/۸۹۲	

جدول ۵. همبستگی بین شاخص و گویه‌ها

گویه	همبستگی	فضای تاریک داخل پارک	حمله یا خشونت افراد ولگرد	مختلف از شب	وارد شدن افراد غیر در زمان	آزار و اذیت زبانی از افراد مختلف	بی‌خانمان	مزاحمت‌های افراد کارتن‌خواب و	تاریک و خلوت بودن	وجود غریبه‌ها	در محوطه پارک و اطراف پارک	وجود زمین‌ها و فضاهای خالی	مراجعه‌کننده به پارک	سابقه فرهنگی و اجتماعی افراد	دور بودن از مرکز شهر
طراحی فضای عمومی	۰/۴۴۵*	۰/۰۳۴	۰/۱۲۳	۰/۰۳۳	۰/۱۰۲	۰/۵۱۸	۰/۱۲۰	۰/۰۰۷	۰/۱۶۲						
بعد ریخت‌شناسی	۰/۳۷۱	۰/۱۲۱	۰/۰۵۰	۰/۰۳۳	۰/۴۲۹	۰/۳۳	۰/۱۷	۰/۵۹۰	۰/۰۱۱						
بعد بصری	۰/۶۵۷	۰/۰۰۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۱۲	۰/۰۳۸	۰/۰۳۳	۰/۶۶۰	۰/۶۱۲						

با توجه به ویژگی‌های موجود در مورد آسیب‌های اجتماعی و تهدیداتی که برای بانوان در سطح شهرهای گوناگون دیده می‌شوند این پژوهش با اهداف بررسی میزان تأثیر معماری و طراحی فضای عمومی بر احساس امنیت شهروندان شهرستان بم با در نظر گرفتن میزان تأثیر بعد بصری و ریخت‌شناسی معماری و طراحی فضای عمومی، میزان تأثیر بعد عملکردی معماری و طراحی فضای عمومی و میزان تأثیر بعد ادراکی و اجتماعی معماری و طراحی فضای عمومی بر احساس امنیت شهروندان شهرستان بم را در برمی‌گیرد. بنابراین، با توجه به راهنمای انتخاب تعداد نمونه از سطح شهرستان بم ۳۸۴ نفر به صورت تصادفی انتخاب شد و سؤالاتی از آن‌ها پرسیده شد. به طوری که برخی پارامترهایی مانند

فضای داخلی پارک، وسایل نقلیه و ... می‌تواند در حالات گوناگون بر امنیت اجتماعی با آنچه داخل پارک و چه داخل شهر مؤثر باشند.

به‌طور کلی مشخص شد که هر چه قدر مطلق ستون مربوط به ضریب بتا (مقدار استاندارد شده ضرایب که نشان‌دهنده میزان تغییر در متغیر وابسته به ازای تغییری به‌اندازه یک انحراف معیار در متغیر مستقل است) بزرگ‌تر باشد رابطه قوی‌تر متغیر وابسته و متغیر مستقل را نشان می‌دهد. برای مقایسه تأثیر متغیرها از ضرایب استاندارد شده بتا (بدون توجه به علامت آن) استفاده می‌شود. در اینجا با توجه به اینکه سطح معناداری همه زیر ۰/۰۵ است لذا، همه متغیرها رابطه‌ای معنادار با امنیت زنان دارند. با توجه به ضرایب ستون بتا طراحی فضای کالبدی پارک و تسهیلات رفاهی بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت دارند. بنابراین، فرضیه‌های این پژوهش تأیید می‌شود و در تطبیق با سایر مطالعات و پژوهش‌های انجام‌شده نیز مشخص گردید که نتایج کار سایر پژوهشگران با موضوع این پژوهش دارای همسانی و مشابهت در نتایج بوده است.

بحث

در بررسی‌های انجام‌شده در این پژوهش که با هدف تبیین اثرات معماری و طراحی فضای عمومی شهر بر احساس امنیت شهروندان (مطالعه موردی: پارک بانوان شهر بزم) انجام شد، اهم یافته‌ها در بخش قبل تشریح گردید اما به‌طور خلاصه می‌توان اضافه نمود که طراحی محیط‌های دوستدار کودکان و بانوان، ایجاد فضاهای استراحت امن و راحت، توجه به نورپردازی و روشنایی، توجه به ابعاد بصری، زیبایی‌شناسی و ریخت‌شناسی، لحاظ نمودن ساختن مسیرهای امن و دسترسی مناسب به پارک، طراحی فضاهای سبز و ایجاد فضاهای سبز امن برای استفاده بانوان و کودکان و بدون ایجاد امکان مخفیگاه شدن این فضاها به مخفیگاه معتادان مجرمین و کارتن‌خواب‌ها و ... از مباحث مهمی است که می‌بایستی در طراحی فضاهای عمومی و پارک‌های مختص بانوان به آن‌ها توجه نمود. در خصوص بررسی نتایج این پژوهش با یافته‌های سایر پژوهش‌ها می‌توان به مواردی از جمله: جفری (۱۹۷۱) در خصوص جلوگیری از جرم با استفاده از طراحی محیط که به نقش محیط فیزیکی در ایجاد تجربیات هنجار و ناهنجار گوناگون در تغییر رفتار پرداخته است و همچنین دیوا و همکاران (۲۰۲۱) با عنوان تأثیر روشنایی بر ارتقای امنیت فضاهای عمومی شهر که در آن به این نتیجه رسیده است که افزایش کیفیت روشنایی بر امنیت اثرگذار است و همچنین وجود رابطه بین زمان فعالیت و آسایش و امنیت شهروندان را به اثبات رسانده است. لی و زنگ (۲۰۲۱) در پژوهش دیگری با موضوع امنیت و طراحی مناسب سیستم‌های شهری به این نتیجه رسیده‌اند که برنامه‌ریزی و طراحی شهری دارای نقش فیزیکی و اجتماعی در کاهش و پیشگیری از جرائم و جنایات شهری دارد که آن را با نظریه CPTED برجسته ساخته‌اند. همچنین ساعات مختلف را می‌توان با توجه به شرایط محیطی و منطقه عاملی برای ایجاد مزاحمت و ناامنی در نظر گرفت. در پژوهش‌های داخلی نیز آذر محمدی و بیرنگ (۲۰۱۹)، احمدحامی و همکاران (۱۳۹۷)، عبدلی و همکار (۱۳۹۸)، علی آذر و همکاران (۱۳۹۸) و سجدی و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی امنیت زنان در پارک‌های شهری پرداخته‌اند و به نتایجی از جمله امنیت بیشتر در پارک‌های کنار خیابان نسبت به محله‌ای، دیده شدن از ارتفاع در پارک‌های بانوان به‌عنوان یک عامل ناامن‌کننده تاریکی، لزوم توجه به توسعه کالبدی-فیزیکی در طراحی، ارتباط مستقیم میان جنسیت و امنیت در پارک‌ها اشاره نموده‌اند. به‌طور کلی، امنیت فضاهای عمومی مختص بانوان و حتی کودکان، ارتباط مستقیمی با اصول علمی و کارشناسی طراحی و معماری با لحاظ جنبه‌های زیبایی‌شناختی، اختصاصی سازی فضا برای این قشر از شهروندان دارد و امنیت اجتماعی این فضاها وابستگی زیادی به شرایط فیزیکی و دسترسی به آن‌ها دارد.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، مشخص شد، که میزان تأثیر هریک از ویژگی‌های طراحی فیزیکی-کالبدی و معماری‌های استفاده‌شده در پارک بانوان جهت ایجاد آرامش (طراحی فضای کالبدی پارک، وضعیت داخلی و فضای سبز، تسهیلات رفاهی، امکانات اجتماعی و عمومی دسترسی به پارک) و ارتباط آن‌ها با امنیت زنان در پارک بانوان شهر بم با توجه به رگرسیون چندگانه چگونه است که در نهایت، مشخص شد، هر چه قدر مطلق ستون مربوط به ضریب بتا (مقدار استاندارد شده ضرایب که نشان‌دهنده میزان تغییر در متغیر وابسته به ازای تغییری به‌اندازه یک انحراف معیار در متغیر مستقل است)، بزرگ‌تر باشد رابطه قوی‌تر متغیر وابسته و متغیر مستقل را نشان می‌دهد. همچنین، بر اساس اطلاعات آماری برای تعیین ارتباط بین پارامترهای گوناگون بر امنیت بانوان پارک شهر بم به ترتیب ضریب همبستگی چندگانه، ضریب تعیین، ضریب تعیین تعدیل‌شده و خطای معیار تخمین به ترتیب برابر با ۰/۷۱۲، ۰/۵۰۷، ۰/۴۰۱ و ۰/۸۹۲ به دست آمد. در این راستا ماهروس و همکاران (۲۰۱۸) و لی و زنگ (۲۰۲۱)، نیز بیان کرده‌اند که طراحی و برنامه‌ریزی مناطق امن شهری تأثیرات اجتماعی و فرهنگی زیادی بر الگوهای رفتاری شهری و بهبود کیفیت محیطی مناطق مسکونی دارد. در اینجا با توجه به اینکه سطح معناداری همه زیر ۰/۰۵ است، لذا همه متغیرها رابطه‌ای معنادار با امنیت زنان دارند. با توجه به ضرایب ستون بتا، طراحی فضای کالبدی پارک با مقدار ۰/۳۵۹ و تسهیلات رفاهی ۰/۲۸۱ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت دارند. پس می‌توان گفت که از نظر افراد گوناگون طراحی فضای کالبدی و تسهیلات داخل پارک اهمیت زیادی دارند.

با توجه به اینکه استفاده‌کنندگان از پارک بانوان را غالباً بانوان تشکیل می‌دهد حس امنیت برخاسته از شرایط طراحی و معماری پارک در این فضاها در عملکرد ادراکی ایشان اثرات مستقیم دارد. همچنین عملکرد کالبدی فضای عمومی با احساس امنیت متوسطی که بانوان پاسخ‌دهنده ابراز داشته‌اند در طول روز نیز بر عملکرد آنان اثر داشته است.

• ساماندهی مناطق دارای نقطه کور و ساماندهی ورودی و خروجی پارک، که باید آن‌ها را ساماندهی یا بازسازی کرد تا عملاً امنیت این پارک بالا رود. با توجه به نظریه پنجره شکسته کلینگ و ویلسن که وجود حتی یک پنجره شکسته نیز می‌تواند مجرمین را در ممارست برای انجام اعمال مجرمانه خویش برای بر هم زدن امنیت در پارک گستاخ‌تر کند باید حتی موارد جزئی بی‌نظمی و نابسامانی در این پارک مرتفع شود.

• جلوگیری از ایجاد مکان‌های ناامن و تاریک؛

• ایجاد امکانات برای جلوگیری از خلوت بودن مناطق گوناگون؛

• بازدید منظم نیروهای انتظامی به‌منظور عدم تجمع و حضور معتادان و افراد مشکوک در این پارک بانوان صورت

پذیرد.

• در پارک مورد مطالعه لازم است فعالیت‌های جاذب جمعیت در فضاهای خالی برای افزایش حضور بانوان ایجاد شود

که ایجاد مکان‌های تفریحی، ورزشی و آموزشی با امکانات بیش‌تر از جمله این فضاها می‌باشد.

• افزایش روشنایی در فضاهای کور و تنگ در سطح پارک می‌تواند از بروز جرم‌هایی که به دلیل احساس امنیت

مجرمان در پنهان ماندن آن‌ها از دید افراد ایجاد می‌شوند، جلوگیری به عمل آورد.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهام نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند به‌ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- آرامی، حمیدرضا؛ حکمت‌نیا، محمود و محمودی کامل‌آباد، مهدی. (۱۴۰۱). معماری شهری و حقوق شهروندی. فصلنامه معماری شهری و حقوق شهروندی، فصلنامه مطالعاتی حقوق عمومی، ۵۴ (۳)، ۱۵۸۲-۱۵۶۵.
<https://doi.org/10.22059/jplsq.2020.291676.2212>
- اسکندری، کاظم و آقاجانی، حسنعلی. (۱۳۹۶). نقش طراحی شهری در ارتقاء امنیت شهری. دومین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران، محیط‌زیست.
- بحرینی، سید حسین. (۱۳۷۸). طراحی شهری، در دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، از سری منابع آموزشی دهیاری‌ها، مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری و روستایی انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، زیر نظر شورای علمی (دکتر عباس سعیدی و دیگران)، چاپ اول.
- جهانشاهی، هاجر؛ وارثی، حمیدرضا و تقوایی، مسعود. (۱۴۰۰). سنجش و تحلیل راهبردهای توسعه شهری بار رویکرد توسعه پایدار با استفاده از منطق فازی (نمونه موردی: بندر بوشهر). فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۵۳ (۴)، ۱۴۳۲-۱۴۱۳.
<https://doi.org/10.22059/JHGR.2021.296308.1008071>
- حامی، احمد؛ فهام، الهام و مهدوی، محمد. (۱۳۹۷). بررسی احساس امنیت بانوان در پارک بانوان شهر سهند تبریز با تأکید بر ارزش‌های فرهنگ اسلامی. فصلنامه زن در فرهنگ و هنر، ۳، ۳۹۹-۴۱۳.
<https://doi.org/10.22059/jwica.2018.260009.1090>
- حشمتی، شیمیا. (۱۴۰۰). طراحی و مناسب‌سازی فضاهای شهری در راستای حقوق معماری معلولین در تهران. کنفرانس ملی معماری، عمران، شهرسازی و افق‌های هنر اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب.
- سجودی، مریم، حاتمی نژاد، حسین و قربانی، رامین. (۱۴۰۰). بررسی میزان امنیت محیطی با تأکید بر رویکرد cpted مطالعه موردی محله فرهنگ شهر رشت. مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی، ۲ (۲)، ۶۰-۳۱.
<https://doi.org/10.22124/gscsj.2021.19653.1080>
- عبدلی، اصغر و همت‌پور فرخی، پرویز. (۱۳۹۸). تحلیلی بر امنیت اجتماعی زنان در پارک‌های شهری؛ نمونه موردی: شهر بروجرد. نشریه علمی تخصصی شباک، ۲ (پیاپی ۴۱).
- کاشانی جو، خشایار؛ هرزندی، سارا و فتح‌العلومی، ایل‌ناز. (۱۳۹۲). بررسی معیارهای طراحی مطلوب فضای شهری برای کودکان. نمونه موردی: محله نظامیه تهران. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۵ (۱۱)، ۳۳۹-۲۴۹.
- محمدی بیرنگ، مهدیه و آذر علی. (۱۳۹۷). تحلیل احساس امنیت زنان در فضاهای عمومی با تأکید بر پارک‌های شهری، مطالعه موردی: تبریز. دو فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۰ (۲۰)، ۴۰-۲۷.
<https://doi.org/10.30473/grup.2020.7076.27-40>

محمدی حمیدی، سمیه؛ نظم‌فر، حسین و یاپنگ غراوی، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل و بررسی امنیت اجتماعی در مناطق شهری با مدل‌سازی معادلات ساختاری (مطالعه موردی: شهر اردبیل). *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۵۲ (۴)، ۱۲۱۶-۱۱۹۷. <https://doi.org/10.22059/JHGR.2019.258301.1007706>.

References

- Abdoli, A., & Hamtpour Farrokhi, P. (2018). An analysis of women's social security in urban parks; Case example: Borujerd city. *Shabak specialized scientific journal*, 50 (2), 6-17. [In Persian].
- Arami, H., Hekmat nia, M., Mahmudi Kamel aban, M. (2022). Urban Architecture and Citizenship Rights. *Public Law Studies Quarterly*, 52(3), 1565-1582. doi: 10.22059/jplsq.2020.291676.2212. [In Persian].
- Bahreini, S. H. (1999). Urban Design, in the Encyclopedia of Urban and Rural Management, from the Village Educational Resources Series, Center for Urban and Rural Planning Studies, Publications of the National Organization of Municipalities and Villages, under the supervision of the Scientific Council (Dr. Abbas Saeedi and others), First Edition.
- Carmona, M., & Wunderlich, F. (2013). *Capital spaces: The multiple complex public spaces of a global city*. Routledge.
- Chang, Y. (2020). Impact of urban security enhancement components with CPTED approach. *Landscape and Urban Planning*, 11 (2), 113.
- Diva, S., Kamangar, S., & Meshkini, A. (2021). Investigating the Effect of Lighting on Improving the Security of Public Spaces in the Border City of Kamyaran. *Journal of Border Science and Technology*, 10(3), 51.
- Eskandari, K., & Aghajani, H. A. (2016). The role of urban design in improving urban security. The second national conference on urban planning, architecture. *civil engineering, environment*, 31. [In Persian].
- Hami, A., Faham, E., & Mahdavi, M. (2018). Investigation of Women Feeling of Safety in Ladies Park in Sahand- Tabriz with Emphasis on Islamic Cultural Values. *Journal of Woman in Culture and Arts*, 10(3), 399-413. doi: 10.22059/jwica.2018.260009.1090. [In Persian].
- Heshmati, Sh. (2021). Designing and adapting urban spaces in line with the architectural rights of disabled people in Tehran. *National Conference on Architecture, Civil Engineering, Urban Planning and Horizons of Islamic Art in the Declaration of the Second Step of the Revolution: 92*. [In Persian].
- Jahanshahi, H., Varesi, H., & Taghvaei, M. (2021). Measuring and Analyzing Urban Development Strategies with Sustainable Development Approach Using Fuzzy Logic (Case Study: Bushehr Port). *Human Geography Research*, 53(4), 1413-1432. doi: 10.22059/jhgr.2021.296308.1008071. [In Persian].
- Jeffery, C.R. (1971). *Crime prevention through Environmental Design*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- John Remine, Sh. (2006). *Urban theory: a critical assessment Palgrave Macmillan*. ISBN: 978-1403936285.
- Kashani Jou, K., Harzandi, S., & Fatholoomi, I. (2014). Evaluating Criteria of Desirable Design of Urban Spaces for Children, Case Study: Nezamieh Neighborhood of Tehran. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 6(11), 239-249. [In Persian].
- Lenka, F. (2019). Assessing the Impact of the Environmental Design Approach (CPTED) on Improving.
- Li, A., & Zheng, H. (2021). security and sustainable design of urban systems based on ecological network analysis. *Ecological Indicators*. October 2021 *Ecological Indicators*, 129(11), 107903 <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2021.107903>.
- Mahrous, A., Mustafa, Y. & Manal, A. (2018). Physical characteristics and perceived security in urban parks: Investigation in the Egyptian context. *Published in Ain Shams Engineering Journal*, 9(4), 3055 – 3066. <http://dx.doi.org/10.1016/j.asej.2018.07.003>.

- Manager, A. (1629). Crime, violence and sense of security in public spaces of the city, *social welfare scientific and research quarterly*, 6(88), 82-1. <http://dx.doi.org/10.4324/9781315525778-2>.
- Mohammadi Birang, M., & Azar, A. (2019). Analyzing Women's Sense of Security in Public Spaces with Emphasis on Urban Parks, Case Study. *Journal of Urban Ecology Researches*, 10(20), 27-40. doi: 10.30473/grup.2020.7076. [In Persian].
- Mohammadi Birang, M., & Azar, A. (2019). Analyzing Women's Sense of Security in Public Spaces with Emphasis on Urban Parks, Case Study. *Journal of Urban Ecology Researches*, 10(20), pp. 27-40. doi: 10.30473/grup.2020.7076. [In Persian].
- Mohammadi hamidi, S., Nazmfar, H., & Mohammadi Yapang gharavi, M. (2020). An Analysis of Social Security in Urban Areas by Structural Equation Modeling (Case Study: Ardabil City). *Human Geography Research*, 52(4), pp. 1197-1216. doi: 10.22059/jhgr.2019.258301.1007706. [In Persian].
- Sejodi, M., Hataminejad, H., & ghorbani, R. (2021). A Survey on the Environmental Security with Emphasis on CPTED Approach (Case Study: The Farhang Neighborhood of Rasht). *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 2(2), 31-60. doi: 10.22124/gscj.2021.19653.1080. [In Persian].